

“Wonderbare frisch-jonge literaire krachten”

De instroom van ‘het wonderjaar’ van Gentse literaire normalisten in Vlaamsgezinde weekbladen, “Vlaamsch Leven” in het bijzonder (1914-1916)

STEFAN VAN DEN BOSSCHE

In de Gentse Rijksnormaalschool aan de Ledeganckstraat heerste bij het begin van de twintigste eeuw een bijzondere artistieke sfeer. De opleiding vormde voor de piepjonge toekomstige onderwijzers de directe confrontatie met de kunsten en de letterkunde. Maurice Roelants kende een deel van de verklaring: “*Wij hadden Lambrecht Lambrechts als leraar Nederlands, maar ik leerde er vooral – behalve Achilles Mussche – mijn twee spitsbroeders Herreman en Leroux kennen*”.¹ Met de twee latere medestichters van het traditionalistische tijdschrift ‘*t Fonteintje*’ en Roelants kwam een intrigerende en levenslange vriendschap tot stand. De Limburgse schrijver Lambrecht Lambrechts gold als voornaamste inspirator van hun generatie.

Ondanks het feit dat in de normaalschool het internaat verplicht was en als een soort gevangenis werd ervaren, bleef het voor de meeste studenten toch een fantastische tijd waarin diepe vriendschappen werden gesmeed.² Naast de oprichting van een koor, een fanfare en het gebruikelijk kattenkwaad, werd door Roelants en anderen spoedig het met de hand geschreven tijdschrift *Moderne Kunst* op de medeleerlingen losgelaten. In de loop van het schooljaar 1912-1913 werden elf nummers uitgebracht: fraai gestileerde schriftjes die gewoon werden doorgegeven zodat slechts één exemplaar hoefde aangemaakt. De kaften ervan werden in art nouveaustijl ontworpen. Bij elk nummer hoorde een bijvoegsel. De latere prozaïst en Staatsprijswinnaar Maurice Roelants (1895-1966), die met zijn psychologische roman *Komen en gaan* (1927) de vernieuwing in het Vlaamse proza mee zal inluiden, was de drijvende kracht: hij schreef het inleidende woord, behalve voor het eerste nummer dat hij afsloot. Het was de bedoeling dat het schriftje maandelijks zou verschijnen. Leerlingen zouden elkaar wijzen op zwakten in de stijl of redenering van hun bijdragen. Het clandestiene karakter van het kleinood diende gewaarborgd: leerlingen van andere jaren bijvoorbeeld mochten het niet in handen krijgen, “*noch ter inzage, noch ter lezing. Ook de surveillantten moeten er volstrekt buiten gehouden worden en zelfs indien zij ons tijdschrift eischten, raden wij diegenen met wilskracht aan het niet te geven.*” Roelants dreigde met herrie als hiertegen

1. Roelants vertelt dit in: J. FLORQUIN, *Ten huize van...2*, Leuven-Brugge, 1971, p. 86.

2. Achilles Mussche in: J. FLORQUIN, *Ten huize van...2* [...], p. 107.

gezondigd werd: “*Het schijnt dat zekere heren het tijdschrift aan leerlingen van andere jaren laten zien. Als dit nog gebeurt zullen er strenge maatregelen genomen worden.*”³

Het spreekt voor zich dat gaandeweg een zekere publicatiedrift het gevolg was van dit en nog andere initiatieven, maar evenzeer van de inbreng van de alomtegenwoordige leraar Nederlands, Lambrecht Lambrechts (1865-1932). Maar met het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werd het ook in cultureel opzicht gevaarlijk leven. Voor de jonge, in de zomer van 1915 afgestudeerde onderwijzers was de gave des onderscheids niet altijd even groot. Ze publiceerden waar hun pennenvruchten werden aanvaard, of het nu in een flamingantisch (*De Witte Kaproen*), socialistisch (*Zondagsblad*) of activistisch blad was.⁴ Hun blikken werden naar een letterkundige loopbaan gericht, en ander gekrakeel was daar volkomen aan ondergeschikt.

In dit artikel wordt hun relatie tot het activistische culturele weekblad *Vlaamsch Leven* geschetst. We situeren eerst de auteurs en de aanloop tot hun medewerking. Vervolgens beschrijven we hun inbreng in het weekblad.

Lambrechts en De Cneudt

We moeten enkele stappen in de tijd terugzetten om de draagkracht van die bloei van de kunsten en de letteren ten volle te laten inwerken. Om inzicht te verwerven in de manier waarop de voornaamste Gentse literaire normalisten Roelants, Herreman, Leroux en Mussche in een weekblad als *Vlaamsch Leven* of *De Witte Kaproen* terechtkwamen, moeten we langs de figuur van Lambrecht Lambrechts. Deze Limburger had gestudeerd aan de Rijksnormaalschool van Brugge. Hij werd in 1889 leraar in Ronse, in 1901 aan de Rijksnormaalschool van Lier en vier jaar later in Gent. Vanwege vermeende activistische sympathieën zou hij na de Eerste Wereldoorlog uit Gent overgeplaatst worden naar 's Gravenbrakel in de provincie Waals-Brabant. In 1921 werd Lambrechts gerehabiliteerd en was tot 1925 leraar aan de Rijksmiddelbare School in Blankenberge, terwijl hij toch ook – tussen 1923 en 1926 – als leraar fungeerde aan het Provinciaal Hoger Taal- en Handelsinstituut van zijn thuisstad Gent. Lambrechts was veelzijdig en actief: hij leverde talloze liedteksten, schreef een aantal libretto's, hield lied- en andere voordrachtavonden, tekende oude gebruiken, verhalen en volksliederen op, schreef dichtbundels, romans en novellen.⁵

3. Geciteerd uit het vierde nummer van *Moderne Kunst* door J. VANHECKE, *Moderne Kunst*, een schooltijdschrift met gevolgen, in: *ZL*, jg. 2, 2003, nr. 3, p. 97.

4. Cf. M. DAANE, *De vrijheid nog veroveren. Richard Minne 1891-1965*, Amsterdam-Antwerpen, 2001, p. 90.

5. J. DEWILDE, *Lambrechts, Lambrecht*, in: R. DE SCHRUYVER (red.), *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (NEVB)*, Tiel, 1998, dl. 2, pp. 1776-1777.

In Gent kreeg Lambrechts vanaf 1911 een veelbelovende generatie literair getalenteerde jongeren onder zijn hoede. En dat waren niet alleen Maurice Roelants, Achilles Mussche (1896-1974), Raymond Herreman (1896-1971) en Karel Leroux (1895-1969). In hun klas zat voorts onder meer Gaston van de Veegaete (1896-1968), later doctor in de letteren en wijsbegeerte, vanaf 1944 verbonden aan de Gentse universiteit en auteur van vooral pedagogische bijdragen. Er was ook Georges Bekaert (1896-1978), die gedichten schreef en in 1939 directeur zou worden van het Stedelijk Handelsinstituut in Gent. Maurits Vuylsteek (1896-1942) werd na zijn onderwijzersstudies medewerker aan het *Zondagsblad* van de krant *Vooruit*. Daarin publiceerde hij een aantal novellen en gedichten. Gaston Crommen (1896-1970) hield zich vooral bezig met grammatica, bezorgde een *Spraakkunst voor het Lager Onderwijs* en werd na een korte onderwijscarrière redacteur van *Vooruit* en na de oorlog zelfs hoofdredacteur van die krant. Hij was senator van 1946 tot 1968. Hij schreef het toneelstuk *Naar 't nieuw leven* (1917). Georges 'Geo' Verbrugge (1896-1977) ten slotte zou het tot hoofdinspecteur van het Gentse stedelijk onderwijs schoppen.⁶ Hij trok na zijn onderwijzersstudie in 1916 naar het IJzerfront, samen met een andere studiegeenoot van de Ledeganckstraat, Germain Lefever (1896-1969). Het toeval wilde dat Lefever in 1941 als schepen van Onderwijs de politiek verantwoordelijke werd van Verbrugge.⁷ In februari 1943 werd Lefever zelfs oorlogsburgemeester van Gent.⁸ Geo Verbrugge had enkele pedagogische publicaties op zijn naam staan en jeugdverhalen als *Dirk aan zee* (1940), *In 't Vraagsteertje* (1933), *Tybaert en Lotje* (1933) of *Ons leesuurkje* (1927). Tussendoor probeerde hij ook poëtisch actief te zijn, echter met wisselend succes. Zijn grootste eer viel hem in juli 1946 te beurt, toen hij de literaire prijs van de stad Gent in ontvangst mocht nemen.⁹

De passage in de letteren van de meeste van deze onderwijzers was niet bepaald indrukwekkend. Ze vroegen literair getalenteerde collega's als Raymond Herreman om advies, maar die begreep doorgaans dat hij zich beter op de vlakke hield. Copromotor van de jonge generatie Richard De Cneudt daarentegen leverde doorgaans ongezouten kritiek op hem bezorgde verzen.¹⁰ De Cneudt is van belang voor het verdere betoog van dit artikel. Hem werd door de normalisten ook na hun afstuderen een vertrouwensrol toegekend. Van andere, in 1962 nog levende medestudenten als Arthur Claes, Jules Crommar, Jérôme De Roo, Leon Faelens, Piet Mattheessens, Edèse Meesens of Adolf Van der Auwera zijn geen

6. J. VANHECKE, *Moderne Kunst*, een schooltijdschrift met gevolgen [...], p. 102.

7. AMVC-Letterenhuis, V 347, nr. 87.191/35: Brief van Geo Verbrugge aan Raymond Herreman, 8 maart 1942.

8. P. LEMMENS, *Lefever, Germain*, in: R. DE SCHRYVER (red.), *NEVB* [...], dl. 2, p. 1818.

9. M. DAANE, *De vrijheid nog veroveren* [...], p. 355.

10. AMVC-Letterenhuis, V 347/B, nr. 61.200/400: Brief van Geo Verbrugge aan Richard De Cneudt, 23 maart 1944.

literaire sporen te traceren.¹¹

Richard De Cneudt (1877-1959), de dichter van de bundel *Wijding* (1902), was een oud-student van de normaalschool en nadien onderwijzer in Gent. In 1906 stichtte hij het gemengde jeugdtoneelgezelschap Onder Ons. Maurice Roelants was er tot zijn vijftiende lid van en vertolkte rollen in de stukken die De Cneudt voor de toneelvereniging had geschreven. In het begin werd zelfs bij De Cneudt thuis gerepeteerd. Medestichter van de vereniging was Roelants' onderwijzer Karel Baetslé, die de jongen het toneelgezelschap binnenloodste. Vaste stek van de toneelkring was de zaal achter het café De Kroon, aan de Hundelgemsesteenweg. De meeste stukken waren dus van de hand van Richard De Cneudt, maar Baetslé zorgde eigenhandig voor een reeks 'alleenspraken', die speciaal op het lijf van zijn *poulain*, de kleine Roelants waren geschreven.¹²

Interessant is alvast de manier waarop Roelants in zijn autobiografische roman *Gebed om een goed einde* (1944) op de toneelvoorstellingen terugkomt. De beschrijvingen zijn al even uitvoerig als in zijn verhaal *De bange Verwachting*, drie decennia eerder. Niettemin heeft de romancier in 1943-1944 – in zijn herinnering – niet minder last van zenuwen en opspelende vlinders in de buik: “*Het zag er eerst uit alsof mijn vroegere meester mij een erge kwelling had aangedaan. Ik kwam in een tooneelzaal. De trap had reeds gehelmd tot diep in mijn hart. Ik stond voor vijftig zingende meisjes. Ik helmde geheel van het vinnig pianospel van een man, die zelf meezong. Een andere man, met een zwarten puntbaard en een hoge stem, gaf af en toe luide tooneelaanwijzingen. Ik werd bij de eerste pauze als de jonge hofnar aan iedereen voorgesteld. Mijn bloed sloeg overal. Ik voelde mij beklemd ademen. Mijn blik boog schuchter weg.*”¹³

Scherper kon Richard De Cneudt, met zijn zwarte puntbaard, in *Gebed om een goed einde* niet getekend worden. Hij was als cultureel flamingant in het Gentse cultuurleven bedrijvig als organisator van kunstavonden en muziekonderwijs. Zijn ontgoocheling over de erg beperkte Vlaamse politieke macht stak hij niet onder stoelen of banken en lag uiteindelijk aan de basis van zijn activisme. In oktober 1915 was hij een van de ondertekenaars van het Zeven-puntenprogramma en engageerde hij zich als medewerker van *De Vlaamsche Post*. Begin 1917 raakte hij betrokken bij de stichting van de Raad van Vlaanderen. De Cneudt was lid en secretaris van de Commissie voor Wetenschappen en Kunsten; daarop volgde zijn benoeming tot afdelingshoofd en directeur aan het door de Duitsers opgezette

11. AMVC-Letterenhuis, R 5845/B, nr. 87.605/78: Brief van Maurice Roelants aan Raymond Hereman, 22 september 1962. Roelants bracht in 1962 alle nog levende vrienden van toen bijeen voor een bezoek aan het kasteel van Gaasbeek, waar hij tot 1963 conservator van was.

12. [R. HERREMAN], De boekuil. Roelants op het toneel, in: *Vooruit*, 26 augustus 1966. Herreman baseert zich op een brief van Maurice Roelants aan Piet Schepens, 28 maart 1958.

13. M. ROELANTS, *Gebed om een goed einde*, Brussel-Rotterdam, 1944, p. 127.

Vlaams Ministerie van Onderwijs. Hij diende als ‘bijzonder inspecteur’ de toepassing van de taalartikelen van de wet van 19 mei 1914 in het Brusselse lager onderwijs te bewaken en ijverde voor een versnelde vernederlandsing van het onderwijs in de hoofdstad en zelfs voor afschaffing van Franstalige scholen in Vlaanderen. Na de oorlog vluchtte hij naar Duitsland en vervolgens Nederland, en werd bij verstek ter dood veroordeeld.¹⁴

Richard De Cneudt was al in het eerste nummer van *Vlaamsch Leven* prominent aanwezig met een reeks van tien gedichten onder de titel *Uit Dagen van Schoonheid en Vrede*, voorzien van een karakteristieke foto en een korte biobibliografische schets, waarin te lezen stond dat de schrijver “ten huidigen dage eene betekenisvolle plaats, vooral als dichter, in de Vlaamsche Letterkunde [heeft] ingenomen”. Dat zijn bundel *Wijding* in 1902 door de prestigieuze Nederlandse uitgever C.A.J. van Dishoeck werd uitgegeven, zal weinig literatoren ontgaan zijn.¹⁵ De Cneudt profileerde zich als een van de vaste waarden in *Vlaamsch Leven*. Hij deed dat onder meer door een uitvoerige kunsthistorische bijdrage over Gent in het nummer van 13 februari 1916, fraai geïllustreerd door middel van schilderijen van Ferdinand Willaert, Jozef Horenbant, Carolus Tremerie, gravures uit de collectie van de ‘Boekerij der Hoogeschool’ en een tweetal gedichten van Adolf Herckenrath. De kunsthistorische wandeling nam niet minder dan vijf bladzijden in beslag.¹⁶ De Cneudt was zonder meer de Gentse poot van het activistisch gezinde weekblad. Dat werd er niet minder op toen Octaaf Steghers een artikel wijdde aan de dichter-onderwijzer, als een soort uitvoerige inleiding bij de novelle die in datzelfde nummer van 4 juni 1916 in feuilletonvorm werd opgestart. *De schoone droom van Dolf Verwilde* zou in twaalf afleveringen verschijnen. De Cneudt nam volgens Steghers zonder meer zijn plaats in naast de allerbeste dichters. De uitspraak van de gezaghebbende Nederlandse auteur en criticus Israel Querido, waarbij De Cneudt in het gezelschap van Karel Van de Woestijne en René De Clercq helemaal bovenaan werd geplaatst, kwam daarbij goed van pas. Niet toevallig verwees Steghers ook naar een citaat uit *De Witte Kaproen*, waarin De Cneudt “twee onvergeeflijke fouten” werden toegedicht: “Hij is niet alleen een groot dichter, maar ook een kranige Vlaming, die stout en boud de rechten van ons diep vernederd volk verdedigt.”¹⁷ De Cneudt, *De Witte Kaproen*, Gent: het werd allemaal wel heel erg navoelbaar voor de jonge literaire normalisten van de Gentse Ledeganckstraat.

14. W. BLOCKMANS & L. VANDEWEYER, *Cneudt, Richard de*, in: R. DE SCHRYVER (red.), *NEVB [...]*, dl. 1, p. 754.

15. *Uit Dagen van Schoonheid en Vrede*. Gedichten van Richard de Cneudt, in: *Vlaamsch Leven*, jg. 1, 1915-1916, nr. 1, p. 18.

16. R. DE CNEUDT, Gent. Eene Koningin onder de Steden, in: *Vlaamsch Leven*, jg. 1, 1915-1916, nr. 20, pp. 237-241.

17. O. STEGHERS, Richard de Cneudt, in: *Vlaamsch Leven*, jg. 1, 1915-1916, nr. 35, p. 420.

“Het wonderjaar”

Lambrecht Lambrechts was minder nadrukkelijk aanwezig dan De Cneudt in *Vlaamsch Leven*. Toch was ook hij al in de eerste nummers te vinden, met enkele gedichten en een inleiding op zijn persoon en zijn werk, onmiddellijk gevolgd door zijn ‘Limburgsche schets’ *Een oude wolf*.¹⁸ Nadien volgden nog een tweetal andere verhalen en enkele gedichten. Hij was een uitgesproken flamingant maar niet echt activistisch geïnspireerd; wellicht vreesde hij voor represailles vanwege de Fransgezinde directeur van de normaalschool. Die vrees zou gegrond blijken, want door toedoen van zijn directeur werd hij in Gent na de oorlog op non-actief gezet.

Lambrechts stond in voor de lessen Nederlands in het tweede, derde en vierde jaar.¹⁹ Een van zijn aandachtspunten gold de kunst van het declameren van gedichten. Centraal daarbij stond zijn specifiek op het voordragen van poëzie geschreven dichtbundel *Mate en minne* (1909).²⁰ Belangrijker evenwel was Lambrechts’ vlijtig samengestelde maar nooit gepubliceerde handleiding over het declameren van poëzie, met gedichten en uitvoerige aanwijzingen over de aard van het gedicht, de leeftijd van de ideale declamator en de moeilijkheidsgraad van het werk. Muzikale begeleiding op klavier of ander instrument moest de muzikaliteit van het geheel vergroten.²¹ Zijn handgeschreven declamatorium werd in de lessen aangevuld met een werkboek, getiteld *Orthophonie* dat hij tijdens de Eerste Wereldoorlog had geschreven. Daarnaast fabriceerde Lambrechts ten behoeve van zijn Gentse studenten talloze werkboeken met literaire analyses.²²

Lambrechts putte hoe dan ook uit een grote eruditie op literair en cultureel gebied. Zijn enthousiasme werkte aanstekelijk, zeker bij de generatie die voor hemzelf als ‘wonderjaar’ door het normaalschoolleven ging.²³ Roelants, Herreman en Mussche namen resoluut het voortouw in het ventileren van hun adoratie voor de geliefde en bevlogen leraar. De normalisten die het schooljaar 1912-1913 in hun tweede jaar door Lambrechts overrompeld werden, deden hem op het einde van dat schooljaar een gedenkmap ten geschenke, met verhalen, gedichten en opstellen. In een bijgevoegd huldeadres van 1 juli 1913 noteerden ze: “*Dank voor aangename en nuttige lessen [...] aan den leeraar, die van ons in de eerste plaats*

18. Een oude wolf. Limburgsche schets door Lambrecht Lambrechts, in: *Vlaamsch Leven*, jg. 1, 1915-1916, nr. 5, pp. 57-58.

19. G. MICHIELS, *Lambrecht Lambrechts. Leven en werk. Bibliografie*, Hoeselt, 1982, p. 246.

20. *Mate en minne*, Maldegem, 1909.

21. G. MICHIELS, *Lambrecht Lambrechts*, Maaseik, 1968, p. 33.

22. G. MICHIELS, *Lambrecht Lambrechts. Leven en werk [...]*, p. 247.

23. Lambrechts schreef in 1932 het gedicht *Het wonderjaar*, opgedragen aan Roelants, Herreman, Mussche, Leroux, Vuylsteek, De Smet, Peters, Bekaert en Vande Veegaete.

“goede” menschen trachtte te maken, en die ons oog opende voor het schoone, voor de poëzie in het leven.”²⁴

Raymond Herreman haalde later herinneringen op aan zijn leraar Nederlands wiens methode wel oppervlakkig heette maar uiteindelijk slechts tot grote liefde voor de literatuur leidde. En voor de muziek, want Lambrechts herkende in de leerlingen van zijn ‘wonderjaar’ de kinderen die hijzelf niet had: “Zoo nodigde hij een paar malen enige leerlingen naar zijn woning uit, en terwijl zijn vrouw klavier speelde zong hijzelf oude en nieuwe Vlaamsche en andere liederen. Op school zelf vormde hij met Hullebroeck een duo van menschen, die ons smaak hebben gegeven voor het Vlaamsche lied. Hij was een opwekker. Zelf was hij geen hoogvliegend kunstenaar, hij wist het ook, geloof ik. Hij was nederig van aard.”²⁵

Een andere levendige typering van Lambrechts kwam uit de pen van Maurice Roelants. Hij karakteriseerde hem als een kleurrijk figuur: “Hij hamerde met een stompe potlood van drie centimeter op zijn lessenaar. Hij liep bezield over en weer, met zijn beide duimen strak achter zijn vestkraag. Hij zong ons Wagner voor[...]. Hij zong holderdebolder door elkaar Fauré en Emiel Hullebroeck, onze andere leraar, zijn vriend en medewerker uit de heroïsche periode van de volkszang, in Vlaams zelfbewustzijn gedrenkt. Tinneke van Heule, ons maartje, evocerde hij naast de godinnen van het Walhalla, met eenzelfde vuur, eenzelfde overgave. Dat allemaal onder het mom Nederlandse literatuur te onderwijzen. Hij was bij voortduring een Limburgse heidebrand van geestdrift voor Albrecht Rodenbach, pastoor Cuppens, René de Clercq, Karel Van de Woestijne, Adama van Scheltema, P.C. Boutens.”²⁶

Voor Wagner en de muziek in het algemeen had Lambrechts een zwak. Dat was in de literaire wereld al in 1901 duidelijk geworden, toen zijn dichtbundel *Rond het klavier* verscheen en waarop in letterkundige kringen vrij positief werd gereageerd.²⁷ Zowel Alfred Hegenscheidt in *Van Nu en Straks*, als Max Rooses in *De Vlaamsche School* verwelkomden Lambrechts als een lyrisch talent.²⁸ Lambrechts deelde zijn Wagnerverering met zijn collega in de normaalschool, de toondichter Emiel Hullebroeck (1878-1965).²⁹ Natuurlijk was dat in Vlaanderen geen alleen-

24. Opgetekend door M. Derolez en tien medeleerlingen, geciteerd in G. MICHIELS, *Lambrecht Lambrechts. Leven en werk [...]*, p. 248.

25. [R. HERREMAN], Boekuil. Herinneringen, in: *Vooruit*, 13 september 1932.

26. Uit het typoscript van een brief van Maurice Roelants over Lambrecht Lambrechts, AMVC-Letterenhuis, R 5845/H (1), nr. 119.527/1a-b. Het betreft een brief van Roelants aan het Lambrechtscomité te Hoeselt, 28 oktober 1965, waarvan dit citaat werd opgenomen in: G. MICHIELS, *Lambrechts Lambrechts. Leven en werk [...]*, p. 252.

27. K. WAUTERS, *Wagner en Vlaanderen 1844-1914. Cultuurhistorische studie*, Gent, 1983, p. 363.

28. De besprekingen worden geciteerd door V. D'HONDT, *Lambrecht Lambrechts, de limburgsche dichter-spreker-zanger*, Aalst, 1910, p. 9.

29. K. WAUTERS, *Wagner en Vlaanderen [...]*, p. 367.

staand feit, en bloeide het wagnerisme volop. Met Hullebroeck zou Lambrechts in de Gentse normaalschool jarenlang samenwerken. Hullebroeck typeerde de Limburger als een wandelende muziekcyclopedie: “*Wat deze man las, onderzocht, ontleedde, besnuffelde, uiteenrafelde, vertaalde en herwerkte, zou ternauwernood volstaan, voor twee normale mensenlevens.*”³⁰

Lambrecht Lambrechts gold zonder meer als inspirator van hun generatie, aldus Roelants: “*We waren met 24 in het eerste studiejaar, 24 schrijvers, deed hij ons geloven: één Verhaeren, Achilles Mussche, één Heinrich Heine, dat was Raymond Herreman, één Louis Couperus – dat was ik want ik had een opstel geschreven van tien vellen ministerpapier over het innerlijk groeien van een liefde bij een ziekenverpleegster voor haar patiënt. [...] Werden wij een schepping van Lambrecht Lambrechts? Tendele ja, door ons te ontbolsteren. Tendele neen, doordat hij niet helemaal vat op ons kreeg. Hij opende voor ons brede horizonnen. Het hybridische, het woelige en ongeordende, het barokke en ongehiërarchiseerde in zijn geestdrift maakte bij ons verzet wakker. We hebben ons dikwijls van hem afgestoten om ‘ons in onze eigen baan te brengen’. Onze verhouding was er een van gedeelde geestdrift, losgeworpen banden en dikwijls ook van opstandigheid die ons op direktoriaal matje ter verantwoording bracht. [...] Het was dolle liefde voor onze geboortegrond, ons verleden, onze taal, onze opgang, onze wedergeboorte in het eenvoudigste volksliedje, zowel als de hoogste menselijke en literaire waarden [...].*”³¹ Het leerplan werd door de studenten echter te licht bevonden, wat toeliet dat de aandacht voor Nederlandse maar ook Franse, Duitse en Engelse talen en hun letterkunde werd aangescherpt zodat de jongeren zich “*streng verboden boeken*” aanschafte en zelfs met oosterse en andere kunst- en denkrichtingen dweepten.³²

Als Lambrecht Lambrechts nog iets bij zijn leerlingen had bewerkt, dan was het wel hun drang om zich literair te manifesteren en hun pennenvruchten gepubliceerd te zien. Zo bijvoorbeeld debuteerde Maurice Roelants einde 1913 als dichter in het “*Vlaamsch Strijdblad*” *De Witte Kaproen* (1910-1914) met het gedicht *Schippersleven*. Later volgde een tweede gedicht, *Wees gelukkig*. Roelants gebruikte daarvoor het pseudoniem R. Moritz. De gedichten werden nadien opgenomen in de samen met Raymond Herreman uitgegeven bundel *Eros*. Ook Herreman publiceerde, na Roelants, als H. Peters twee gedichten in *De Witte Kaproen*. Hun gedichten werden tot bij de voor velen legendarische Alfons Sevens (1877-1961)

30. E. HULLEBROECK, In Memoriam Lambrecht Lambrechts, in: *Het Tooneel*, jg. 17, 1932, nr. 49, p. 1.

31. Uit het typoscript van een brief van Roelants over Lambrecht Lambrechts, AMVC-Letterenhuis, R 5845/H (1), nr. 119.527/1a-b. Idem als: Brief van Maurice Roelants aan het Lambrechtscomité te Hoeselt, 28 oktober 1965, opgenomen in het gedenkboek samengesteld door G. MICHIELS, *Lambrecht Lambrechts [...]*, pp. 5-6.

32. R. HERREMAN, *Achilles Mussche*, Antwerpen, 1966, p. 8.

gesmokkeld, die ze na goedkeuring van poëziedirecteur Paul Kenis (1885-1934) publiceerde.³³ Het gebruik van schuilnamen was overigens geen overbodige luxe. Herreman getuigde: “*Dat was een tijd toen men in de scholen nog abominabel streng was voor alles wat men zedeloos of onzedig achtte. Een leerling van het ateneum [een zekere Van Durme] die een bundel erotische verzen had uitgegeven, werd daarvoor uit de school gezet. Achteraf is hij te Parijs gestorven en dat heeft toen veel indruk op ons gemaakt.*” Precies daarom ook verscheen in 1914 hun dichtbundel *Eros* onder twee schuilnamen.³⁴ De keuze van hun pseudoniemen had te maken met hun beider gevoeligheden. Herreman bewonderde Louis Couperus’ *Eline Vere* en Roelants bevond zich in de zevende hemel: hij koos voor ‘Minne’. De liefde is trouwens het thema bij uitstek van Roelants’ eerste pennenvruchten.

Een ‘literair’ weekblad

Met de oprichting in 1915 van *Vlaamsch Leven* probeerden de journalist Octaaf Steghers (1889-1942) en de dichter Willem Gijssels (1875-1945) vanuit Brussel een prettig lezend en gevarieerd landelijk weekblad op te zetten. Het activistisch gezinde blad begon te verschijnen op 3 oktober 1915 en zou tot 20 oktober 1918 blijven bestaan. Steghers was de eerste hoofdredacteur: hij redigeerde de eerste jaargang (1915-1916); nadien nam Gijssels die taak over en bleef ‘hoofdopsteller’ tot het einde. Interessant is zeker de literaire onderstroom van het weekblad, maar dat hoeft allerm minst verwondering te wekken. Octaaf Steghers was een tweederangschrijver van novellen en verhalen en had de redactie verzorgd van de activistische *Gazet van Brusselen* er als Free Frits talloze bijdragen in gepubliceerd.³⁵ Eerder had hij op veelvuldige afkeuringen gestoten van de redactie van een toonaangevend tijdschrift als *Dietsche Warande & Belfort*, totdat hij in 1905 beseftte: “*ik heb geprobeerd op alle gebied*”. De voortdurende weigering stootte hem tegen de borst, net als bij veel andere literaire actievelingen toentertijd. Een van die andere literatoren was de Limburger Lambrecht Lambrechts, die nochtans in *Dietsche Warande & Belfort* vanaf 1900 enkele gedichten en nadien boekbesprekingen mocht leveren, hoewel hem minder talent werd toegezegd dan de top van zijn generatie.³⁶ Zijn prozaschetsen werden iets beter onthaald dan zijn poëzie. In 1909 werd hem

33. Cf. F. CLOSSET, *Over den dichter Raymond Herreman*, Liège-Bruxelles, s.d., p. 9.

34. Herreman zegt dit in J. FLORQUIN, *Ten huize van...2 [...]*, p. 69.

35. L. STEEN, *Steghers, Octaaf* in: R. DE SCHRUYVER (red.), *NEVB [...]*, dl. 3, pp. 2857-2858.

36. Brief van Octaaf Steghers aan Emiel Vliebergh, 1 juni 1905, geciteerd in: J. PERSYN, *De wording van het tijdschrift Dietsche Warande en Belfort en zijn ontwikkeling onder de redactie van Em. Vliebergh en Jul. Persyn (1900-1924)*, Gent, 1963, p. 141; wat Lambrechts betreft zie o.m. pp. 145 en 279.

toch even een kroniek toevertrouwd. Zijn bijdragen over muziek daarentegen werden meestal als weinig publicabel gekwalificeerd.³⁷

Willem Gijssels kende nog minder succes in toonaangevende periodieken. Zijn gedichten werden in *Dietsche Warande & Belfort* door August Cuppens slechts matig geapprecieerd.³⁸ Het klimaat was dus uiterst geschikt voor nieuw initiatief, zoveel was toen zeker. Gijssels kon overigens niet zomaar op de zijlijn blijven staan. Hij was de zwager van Herman Teirlinck en de neef van Emmanuel Hiel. Bovendien hadden Teirlinck en Gijssels een gezamenlijke geschiedenis, zelfs al in 1900, toen ze samen met Fernand Toussaint de Brusselse tak van het Antwerpse studentenperiodiekje *Alvoorder* vormden.³⁹ Gijssels was vooral dichter: hij werd bekend met zijn *Vlaanderen*, waarvan het vaak gezongen en geciteerde openingsvers – “’t Zijn weiden als wiegende zeeën” – een eigen leven is gaan leiden, vooral nadat het in 1912 door Renaat Veremans werd getoonzet. Gijssels was betrokken bij tal van muzikale initiatieven die de Vlaamse liedbeweging de wind in de zeilen hielpen bezorgen.⁴⁰

In *Vlaamsch Leven* zouden vroege gedichten van nogal wat beloftevolle jongeren te vinden zijn: Victor J. Brunclair, Gaston Burssens, Marnix Gijzen en Paul Van Ostaijen uit de Antwerpse avant-garde van het latere humanitair-expressionisme, en Karel Leroux, Raymond Herreman en Maurice Roelants, doorgaans gekwalificeerd als traditionalisten, die overigens later met hun tijdschrift *'t Fonteintje* (1921-1924) een tegengewicht wilden opwerpen tegen het expressionistische geweld dat zich met de eerstgenoemde groep in het tijdschrift *Ruimte* (1920-1921) had geconcentreerd. Maar vooralsnog publiceerden de later zo uiteenlopende strekkingen in *Vlaamsch Leven* broederlijk hun gedichten naast elkaar. Daar viel overigens ook literair of beschouwend werk in te lezen van enkele in het kader van dit artikel relevante auteurs: Lambrecht Lambrechts, Richard De Cneudt, Achilles Mussche en Isidoor Van Beughem.⁴¹ Ik kom daar verder op terug.

De literaire aanwezigheid in *Vlaamsch Leven* was sowieso erg opvallend. Weliswaar gold het een bijna natuurlijke beweging: het lag voor de hand dat een aanzienlijk aantal jonge schrijvers zijn toevlucht zocht in de kolommen van het weekblad. Achilles Mussche, eveneens Gents normaalschoolstudent, was een van hen. Het generatiegevoel was relatief groot toentertijd, en individuele acties of stappen gingen daarin op. Dat was zeker voor de jonge dichters het geval, aldus

37. J. PERSYN, *De wording van het tijdschrift Dietsche Warande en Belfort [...]*, pp. 154, 285 en 311.

38. A. CUPPENS, *Onze jonge dichters*, in: *Dietsche Warande & Belfort*, 1904, nr. 5, pp. 477-491.

39. Cf. L. SIMONS, *Geschiedenis van de uitgeverij in Vlaanderen. II. De twintigste eeuw*, Tielt, 1987, p. 13.

40. L. SIMONS, *Gijssels, Willem*, in: R. DE SCHRYVER (red.), *NEVB [...]*, dl. 2, pp. 1319-1320.

41. R. ROEMANS, *Bibliographie van de Moderne Vlaamse Literatuur 1893-1930. Eerste deel: De Vlaamse Tijdschriften*, Kortrijk, 1930, pp. 729-732.

Mussche: “Bijna al de dichters van mijn generatie, hoezeer ook literair verscheiden, hadden aan de beweging van het aktivisme deelgenomen: Van Ostajen, Wies Moens, Brunclair, Burssens, Marnix Gijzen, Van de Voorde, Herreman, Leroux, ikzelf. Maar onverfranst, onverduits. Niemand onder ons is Duitsgezind geweest.”⁴²

Het activisme had een bestuurlijke scheiding op het oog, maar de beweging had in haar beginperiode vast en zeker een aspect van initiatief en dynamisme dat gekoppeld was aan een antiburgerlijk en Vlaamsgezind en cultureel vooruitgangstreven. Dat was erg aantrekkelijk. De generatie jonge literatoren werd, precies door haar deelname aan *Vlaamsch Leven*, gewild of ongewild bij het activisme betrokken. Niettemin voelden de jongeren hun inbreng in het doorgaans apolitieke weekblad allerminst aan als compromitterend. Ze bevonden zich overigens in briljant gezelschap: Stijn Streuvels, Emmanuel De Bom, Lode Baekelmans, Georges Eekhoud, Gustaaf Vermeersch of Felix Timmermans.⁴³ Hun namen vormden als het ware een vrijgeleide om aan *Vlaamsch Leven* mee te werken.

Wellicht was nog een ander element van belang. De journalistiek kreeg tijdens de oorlog letterkundige allures, een literair gehalte dat voorheen niet aan de orde was geweest. Vlaamse intelligentsia, in het bijzonder literatoren, zouden zich onder een ander gesternte niet van de pen bediend hebben om de contemporaine problemen waarmee ze geconfronteerd werden aan te kaarten. De weg naar een dag- of weekblad werd voor velen tot gelegenheids- en vervolgens beroepsjournalistiek. Anderen verlieten de literatuur voor de journalistiek. Het was een beweging die de dagbladpers ten goede kwam. De oorlog inspireerde de wisselwerking van literatuur en journalistiek.⁴⁴

Vlaamsch Leven was een van de weekbladen die de vruchten plukten van die stroom van literaire auteurs die de journalistiek niet ongenegen waren. De ‘stal’ – zoals ze gemeenzaam genoemd werd – van Willem Gijssels stond voor de groep jonge schrijvers die door hem in het weekblad gelanceerd werd. Hun plek werd stevast achteraan in elk nummer voorbehouden. Nogal wat ‘officiële’ debutanten passeerden hier de revue: Maurice Roelants, Raymond Herreman en Marnix Gijzen⁴⁵, hoewel de eerste twee eerder al onder pseudoniem gepubliceerd hadden in het flamingantische tijdschrift *De Witte Kaproen* van Alfons Sevens (1877-1961). Nochtans maakte de literaire geschiedschrijving van hun aanwezigheid in *Vlaamsch Leven* weinig of geen melding, laat staan dat men er aanstoot aan heeft genomen. Hun eerste gedichten in *De Witte Kaproen* waren nog onschuldiger en

42. Achilles Mussche zegt dit in J. FLORQUIN, *Ten huize van... 2* [...], p. 108.

43. E. WILLEKENS, *Schrijverderwijs. Vijfenzeventig jaar Vereniging van Vlaamse Letterkundigen 1907-1982. Een documentatie. Deel I: 1907-1945*, Antwerpen, 1982, p. 101.

44. P. KENIS, *Een overzicht van de Vlaamse Letterkunde na “Van Nu en Straks”. Met bibliografische aantekeningen van Dr. R. Roemans*, Amsterdam-Brussel, 1930, pp. 109-110.

45. M. GIJSEN, *Schrijverdebuut*, in: M. GIJSEN, *Verzameld werk 5*, Amsterdam-’s Gravenhage-Rotterdam, 1977, p. 197.

maakten deel uit van de romantiek van hun prille dichterschap. Het feit dat gedichten letterlijk tot bij Alfons Sevens moesten gesmokkeld worden, sprak zelfs later nog tot de verbeelding. Herreman besloot naar eigen zeggen zelfs precies door die publicatie om dichter te worden.⁴⁶

Willem Gijssels genoot heel wat krediet bij de jonge garde. Hij werkte als klerk bij de Great Eastern Railway in Brussel, nadien in Londen en Liverpool. Gijssels bleef bij de Britse Spoorwegmaatschappij in dienst tot het ogenblik dat hij met *Vlaamsch Leven* van wal stak. In 1900 was hij lid geworden van het befaamde Brusselse kunstgenootschap De Distel, richtte ongeveer terzelfdertijd de kunstkring Doe stil Voort op en raakte betrokken bij verscheidene Brusselse muzikale initiatieven, zoals de uitgave van *Het Vlaamsche Lied*, de oprichting van de Vlaamsche Muziekschool en de Liederavonden voor het Volk. Gijssels manifesteerde zich nadrukkelijk als flamingant. Hij was op 15 november 1915 de auteur van een open brief aan de koning, dit in naam van het Nationaal Vlaamsch Verbond, een studiegcomité van Vlaamsgezinden dat reageerde op de sancties die door de Belgische regering tegen René De Clercq en Antoon Jacob waren uitgesproken. De Clercq was ontslagen als leraar in het Gentse atheneum, Jacob uit de lijst van kandidaat-leerkrachten geschrapt. En boven alles bleef Willem Gijssels natuurlijk zwager van Herman Teirlinck: Gijssels was op 16 november 1901 gehuwd met de Brusselse Adelina Lauwers, wier zus Mathilde het jaar daarop Teirlincks eerste vrouw zou worden.⁴⁷ Voor enkele met *Van Nu en Straks* dwepende, in 1911 aantredende Gentse literaire normalisten, was dit geen onbelangrijk element.

Het weekblad *Vlaamsch Leven* verscheen voor het eerst op zondag 3 oktober 1915. De onderwijzers Roelants, Leroux, Herreman en Mussche waren toen pas afgestudeerd. De redactieleiding van het blad voorzag twaalf bladzijden per nummer. Op het omslag prijkte de Vlaamse Leeuw met daarboven een wimpel met de woorden "Oud-Vlaenderen". Bij het eerste nummer hoorde een apart blad, gericht "Aan Allen die van gezonde, verheffende en aangename Lezing houden". De opzet van het nieuwe weekblad werd erin toegelicht: "Zoo zal men wekelijks een artikel vinden over den stand van den oorlog, boeiende beschrijvingen van het oorlogstooneel, naast een volledig politiek overzicht van wat binst de afgelopen week in Europa voorviel en met de laatste nieuwstijdingen uit de vier hoeken der wereld. [...] Voorts, novellen en gedichten van onze hedendaagsche beste prozaschrijvers en dichters [...]"⁴⁸ Van een literaire opzet gesproken. Over dat laatste wil ik het in deze bijdrage in het bijzonder hebben. Gaandeweg immers kreeg het letterkundig aspect de bovenhand en maakte het weekblad deel uit van een strategie om literaire reputaties te

46. F. CLOSSET, *Over den dichter Raymond Herreman [...]*, p. 9.

47. L. SIMONS, *Willem Gijssels*, in: W. GIJSSELS, *Een vedel in den avond*, Hasselt, 1972, pp. 6-7.

48. *Vlaamsch Leven*, jg. 1, 1915-1916, nr. 1, z.p.

ondersteunen en te omringen met die van gevestigde namen. Er waren uiteraard een aantal andere rubrieken, want het blad moest in de eerste plaats verkoopbaar zijn. Zo vergrootten ook tekeningen, foto's en zelfs plattegronden van de regio waar de oorlog in alle hevigheid woedde de informatieve waarde. Rubrieken als *Humor* en *Mode van de dag* zorgden dan weer voor de lichtvoetige toets.

In zijn vier jaargangen – het zette er een punt achter met het nummer van 20 oktober 1918 – had het weekblad zijn activistische gezindheid amper verhuld. In een addendum bij het laatste nummer van de derde jaargang op 29 september 1918, werd daar in alle openheid op teruggeblikt: “*Vlaamsch Leven staat op den drempel van zijn vierde levensjaar. We werden geboren in de sombere grauwte van een ‘beloken tijd’ van vreemde bezetting, van fanatiek-opgezwepen vooroordeel tegen al wat Germaansch was, van looden slaap, vooral onzer schrijvers en geleerden... Geen enkel tijdschrift bestond, geen enkel boek verscheen, – eventjes een paar dagbladen, toen Vlaamsch Leven, stout en boud, de Vlaamsche Leeuwenvlag in top, boven alles kwam uitwapperen. En nooit wellicht heeft Vlaanderen een tijdperk van zoo’n toenemenden bloei zijner Schoone Kunsten gekend, als na die twee, drie oorlogsjaren.*”⁴⁹

Een klankbord

Een aantal ambitieuze en getalenteerde Gentse normalisten kreeg een bescheiden klankbord in *Vlaamsch Leven*. Ook hier publiceerden sommigen onder een schuilnaam, maar dat was dan weer om andere dan amoureuze redenen. Het tijdschrift bracht geïllustreerde oorlogskronieken naast vulgariserende bijdragen over maatschappelijke en artistieke kwesties, gekoppeld aan creatieve bijdragen. Zo bijvoorbeeld werd de aanwezigheid in het blad van Achilles Mussche om een of andere reden verdoezeld. Mussches gedichten en verhalen werden ondertekend met A. Muza en met Volksman. De reden daarvan is onbekend maar zou door Mussches links activisme kunnen verklaard worden.⁵⁰

Nog andere Gentse literatoren-onderwijzers waren actief in *Vlaamsch Leven*. Niet te vergeten: Isidoor Van Beugem (1889-1943), pseudoniem van Isidoor Verdoodt, afkomstig uit Moorsel bij Aalst. Getalenteerd, een vijftal jaar ouder dan de generatie Roelants en dus nadrukkelijker aanwezig in *Vlaamsch Leven*. Het was eens te meer Richard De Cneudt, met wie hij goed bevriend was, die Van Beugem in het weekblad introduceerde. In juli 1917 mocht Van Beugem zich al zeker medewerker van het blad noemen en werd hij door Steghers bestempeld als “*een jong maar belovedend dichter*”. De jonge onderwijzer werd naar Streuvels gestuurd om voor

49. Bijlage bij *Vlaamsch Leven*, jg. 3, 1917-1918, nr. 52.

50. Y. T'SJOEN, De wedergeboorte van Paulus. De dichter Achilles Mussche in het expressionistische poëziedebat in Vlaanderen (1921-1923), in: *Revolver*, jg. 26, 1999, nr. 103, p. 56.

Vlaamsch Leven een studie te schrijven en wellicht had daar zelfs een speciaal nummer over Streuvels op kunnen volgen.⁵¹ Maar het was ook Richard De Cneudt die Van Beugem in het weekblad zichtbaar stelde, weliswaar op een nogal retorische manier: “Het is verbazend, welke wonderbare frisch-jonge literaire krachten thans in het stoere Gent aan het woelen zijn. Ik weet het, hun naam klinkt nog niet hoog en ver, en de belofterijke, ter schoonheid van hun groeiend lentewerk was tot hiertoe slechts voor enkelen en verheugenis. Maar ik weet dat zij zonnige kinderen zijn van den vruchtbaren Vlaamschen bodem en dat het Vlaanderen van morgen, dat een groot en schoon Vlaanderen zijn zal, blij en trotsch zal wezen deze kinderen met zijn beste levenssappen te hebben gevoed. Verheugend, en typisch meteen, is dat de meesten dezer nog heel jonge talenten, onderwijzers zijn aan de Gentsche gemeentescholen, piepjonge schoolmeestertjes.”⁵²

Richard De Cneudt ontpopte zich tot beschermheer van al dat jonge Gentse letterkundig talent dat uit de normaalschool was ontsproten. Van Beugem had nochtans, aldus De Cneudt, af te rekenen met een niet bepaald literatuurvriendelijk onderwijsklimaat: “Van Beugem houdt stand, worstelt zich met zijn brede schouders door zijn zware taak heen, en blijft voor Vlaanderen behouden.” Op dat moment had de jonge onderwijzer-dichter twee bundels op zijn naam staan: *Zwellende botten* (1914) en *Witte weeën* (1915), beide uitgegeven door de Gentse dichter-boekhandelaar en vriend van Karel Van de Woestijne, Adolf Herckenrath, niet toevallig afkomstig uit Aalst. De Cneudt prijst het zuiver natuurgevoel in Van Beugems verzen, de eenvoud en ongekunsteldheid en de gave van het huiselijke lied in de beste betekenis van het woord: “de zoete, de frissche, zoo echt-Vlaamsche en echt-Germaansche poëzie van den huiselijken haard”. Uiteraard waren ook minder geslaagde verzen aan te duiden en diende Van Beugem zich te hoeden voor taalslordigheid, onvaste structuur en onzuiver ritme. “Maar dit alles komt terecht, als hij ernstig voort arbeiden wil om het gebouw van zijn poëzie op vasteren bodem te vesten.”⁵³ Nadien werd Van Beugem een van de vaste illustratoren van *Vlaamsch Leven* en publiceerde hij geregeld gedichten en kunsthistorische en onderwijskundige bijdragen in het blad. Van Beugem verloor na de oorlog zijn betrekking als onderwijzer, werd door het assisenhof veroordeeld maar kwam in 1921 vrij.⁵⁴ Toen Maurice Roelants het in 1917 met De Nieuwe Boekhandel in Brussel als boekhandelaar en uitgever probeerde, nam hij een essay van Van Beugem over Richard De Cneudt op in zijn fonds, wellicht als een soort ereschuld.⁵⁵

51. AMVC-Letterenhuis, L 4735/B, nr. 95.054/29: Brief van *Vlaamsch Leven* [Octaaf Steghers] aan Stijn Streuvels, 26 juli 1916.

52. R. DE CNEUDT, Een jong Gentsch dichter: Isidoor van Beugem, in: *Vlaamsch Leven*, jg. 1, 1915-1916, nr. 49, p. 588.

53. R. DE CNEUDT, Een jong Gentsch dichter [...], pp. 588-589.

54. G. DURNÉZ, *Verdoodt, Isidoor*, in R. DE SCHRYVER (red.), *NEVB* [...], dl. 3, p. 3219.

55. Ik verwijs naar mijn bijdrage: S. VAN DEN BOSSCHE, Maurice Roelants als boekhandelaar en uitgever, in: *ZL*, jg. 3, 2004, nr. 4, p. 61.

AAN ALLEN DIE VAN GEZONDE,
VERHEFFENDE EN AANGENAME LEZING HOUDEN !

Wij zijn gelukkig het Vlaamsche publiek hierbij het eerste nummer aan te bieden van een nieuw lees- en leerblad voor het Vlaamsche huizegen, onder titel : « VLAAMSCH LEVEN », zelfstandig geïllustreerd weekblad.

Wij stellen ons voor doel wekelijks in een 12-tal bladzijden, het Vlaamschlezend publiek te onderhouden, niet alleen over al wat zijn huiselijk en verstandelijk leven aangaat, zooals de levenschets van beroemde Vlaamsche vrouwen en mannen, beschrijving van onze oude steden en schildersrechtige oorden, maar ook over de huidige groote gebeurtenissen die thans ons land en gansch Europa betreffen. Zoo zal men wekelijks een artikel vinden over den stand van den oorlog, boeiende beschrijvingen van het oorlogstoneel, naast een volledig politiek overzicht van wat binst de afgelopen week in Europa voorviel en met de laatste nieuwstijdingen uit de vier hoeken der wereld. Dit alles op de prachtigste wijze geïllustreerd met kaarten, zichten en portretten, door een aangenaam verfrant voor den simpelsten man verstaan- en genietbaar gemaakt. Voorts, novellen en gedichten van onze hedendaagsche beste prozaschrijvers en dichters, muziekstukken van onze beroemdste componisten, afbeeldingen der meesterlijke gewrochten onzer schilders en beeldhouwers, enz. Niet alleen zullen wij oorspronkelijke werken geven van gekende kunstenaars en photographen genomen op de onderscheidene gevechtsterreinen, maar ook zullen wij, tot hoogere opleiding van het volk, het beste mededeelen wat aan illustraties in de vreemde tijdschriften en dagbladen verschijnt. Aan dit alles wordt ook een praktisch en nuttig deel gevoegd, nl. allerlei raadgevingen voor de huismoeders, voor de landbouwers en wie zich met bloementeel bejijvert, voor de liefhebbers van jacht en vischvangst, enz., naast tal van wetenswaardigheden, karikaturen en luimige anekdotes.

Wij kunnen verzekeren dat op typografisch gebied aan het nieuwe blad de meeste zorg zal worden besteed, zodat het uiterlijk met het inwendige hand aan hand zal gaan. Kortom, hier is het wel de plaats om te zeggen dat dit weekblad eene ware leemte kon invullen, en het voor ons land eene echte veropenbaring is van wat zij die, alleenlijk handelend uitegenenheid voor het Vlaamsche Volk, belangloos een kapitaal voor de nieuwe uitgave samenbrachten, willen en zullen tot stand brengen. Vooral wanneer wij er bijvoegen dat dit juweel onder de Vlaamsche periodieken, met zijn degelijke en leerrijke lezing, in het bereik aller beuzen staat aan den volksprijs van 15 centiem!

Met moed en vertrouwen sturen wij dit eerste nummer de wereld in; met zorgvolle oogen, met bliken vol teerheid als waarmede eene moeder de eerste stappen van haar wichtje volgt, kijken wij onzen eersteling na... En overtuigd aan het Vlaamsche Volk iets heerlijks, iets eenigs te hebben geschonken, zinkt ook vaster en vaster in ons gemoed de zekerheid dat het Vlaamsche Volk ons kind, het VLAAMSCH LEVEN, met open armen zal ontvangen en in blijdschap van liefde voort zal koesteren!

DE SCHRIJVER VAN DEN OPSTELRAAD:
OKTAAF STEGHERS.

Mission statement in het eerste nummer (op 3 oktober 1915) [boven], voorpagina van het eerste nummer [linksonder] en voorpagina van het laatste nummer (jg. 4, 20 oktober 1918, nr. 3) [rechts-onder] van *Vlaamsch Leven*, *Zelfstandig Vlaamsch Geïllustreerd Weekblad*. (ADVN, VY900007)

Roelants' onderwijzersgeneratie was in de tweede jaargang van *Vlaamsch Leven* behoorlijk zichtbaar geworden. In de eerste jaargang was slechts een gedicht van Ray Vere (Herremans) opgenomen.⁵⁶ Wat veranderde er dan concreet in de tweede jaargang zodat de literaire normalisten, in Herremans geval nu zelfs niet langer onder zijn schuilnaam Ray Vere, in grotere getale de kolommen van het activistische maar sterk cultureel geïnspireerde weekblad opzochten? Lambrecht Lambrechts zou immers in die tweede jaargang niets meer publiceren. Steghers en nadien Gijssels, met de hulp van De Cneudt, paktten de zaken evenwel strategisch aan. Al in het derde nummer van de tweede jaargang publiceerde Steghers een waar huldebetoon aan Alfons Sevens, naar aanleiding van het verschijnen van diens romantische prozawerkje *Bij brave mensen*.⁵⁷ Sevens, een uitgesproken tegenstander van het activisme, was eerder veroordeeld geworden tot 110 dagen gevangenisstraf en nadien naar Duitsland gedeporteerd waar hij in werkkampen werd geïnterneerd.⁵⁸ Uitgekiender kon de zet niet zijn. De teneur van Steghers' 'recensie' was er een van medeleven en gezamenlijke strijd, en daarbij werd, onder meer door middel van zijn drukke bedrijvigheid en promotie van Peter Benoit of Hugo Verriest, bij voorkeur op Sevens' herkenbaarheid gemikt: "*En heel Vlaanderen kende Fons! Zouden er dorpjes zijn waar zijn scherp en kranig woord niet heeft geklonken? Honderde [sic] meetings hebben we hem weten geven; onvermoeibaar was hij. En ondertusschen wrocht hij nog in zijn Witten Kaproen, het degelijkste, meest praktische strijdblad dat de Vlamingen ooit bezaten; en middelerwijl overstroomde hij het land met brochuren en tractaatjes. Sevens was vóór alles een praktische flamingant.*"⁵⁹

Het kon haast niet anders of de jonge generatie wist zich aangesproken door een blad dat zoveel sympathie aan de dag legde voor de man die de moed had opgebracht hun eerste pennenvruchten te publiceren. Meer nog: *Vlaamsch Leven* nam Sevens' taak ten dele over, want wierp zich op als publicatieruimte voor dat jonge talent. Aan de tweede jaargang was overigens een intensieve oproep naar nieuwe medewerkers voorafgegaan, gelanceerd door de nieuwe hoofdredacteur Willem Gijssels, zoals bekend zwager van Herman Teirlinck en dus per definitie interessant voor heel wat met *Van Nu en Straks* dwepende jonge auteurs. Teirlinck zou trouwens zelf ook aan *Vlaamsch Leven* af en toe zijn medewerking verlenen, wellicht om familiale redenen. In zijn brief aan een aantal toonaangevende literatoren, schreef Gijssels dat de tweede jaargang werd aangevat "*met meer vertrouwen dan ooit, met meer zekerheid voor de toekomst. De eerste jaargang reeds mag een zegetocht heeten en het verheugt ons te mogen vaststellen dat een degelijk rijk geïllustreerd*

56. Inhoudstafel eerste jaargang in *Vlaamsch Leven*, jg. 1, 1915-1916, nr. 52, bijvoegsel.

57. O. STEGHERS, Bij de Verschijning van Alfons Sevens' "Bij Brave Menschen", in: *Vlaamsch Leven*, jg. 2, 1916-1917, nr. 3, p. 41.

58. R. DE SCHRUYVER, *Sevens, Alfons*, in R. DE SCHRUYVER (red.), *NEVB [...]*, dl. 3, p. 2738.

59. O. STEGHERS, Bij de Verschijning van Alfons Sevens' "Bij Brave Menschen" [...], p. 41.

weekblad op eigen middelen kan voortleven; dat er voldoende belangstelling is bij ons volk en hun leer- en leesblad (wat 'Vlaamsch Leven' geworden is) een zelfstandig bestaan te verzekeren.

In wat het volk leest ligt de kiem zijner verheffing. Wij hebben dit doeltreffend wapen in handen, laat het ons niet ongebruikt laten; het oogenblik is gunstig, de zucht naar lezen is opgewekt [...] en wij, mannen van het woord en van de pen, zouden, onder den indruk van een onverklaarbaren schroom, den moed niet hebben onze plicht te begrijpen?

We mogen van nu af op een talrijke schaar medewerkers rekenen; de 'besten uit den lande' staan 'Vlaamsch Leven' dapper ter zijde; en de nog achterblijvenden, wij zijn er van overtuigd, zullen thans bereidwillig bijspringen."⁶⁰

De respons was overweldigend. Zo verleenden *ad hoc* onder meer Stijn Streuvels, Emmanuel De Bom, Lode Baekelmans, Gust Van Hecke, Felix Timmermans, Herman Teirlinck en Pol De Mont hun medewerking, naast tal van mindere goden en beginnende schrijvers. Het maakte van het weekblad meer dan ooit een literaire ankerplaats. Bovendien werd het eerste werk van de jonge Gentse vaandel-dragers Maurice Roelants en Raymond Herreman, de onder hun pseudoniemen Maurice Minne en Ray Vere gepubliceerde gezamenlijke prozabundel *Verwachtingen* (1914) en hun gezamenlijke dichtbundel *Eros* (1916), uitzonderlijk lovend besproken in een geïllustreerde recensie die maar liefst drie bladzijden *Vlaamsch Leven* besloeg. Zowel *Eros* als *Verwachtingen* werden met veel inlevingsvermogen en goede wil bejegend. Wellicht was het hoofdopsteller Gijssels zelf, die in de rubriek 'Over mensen en boeken' in 1917 Herreman en Roelants flink wat lof toezwaaide, dit ondanks "de zware weemoed die traant door heel hun werk, die bibbert in elken versregel, in elken volzin [...] als 'n grauwe koepel van looden melankolie". Het jeugdwerk werd in de schaduw van het decadentisme geplaatst, met "het weeke, het stervens-grage, de ziekelijke liefde" als voornaamste exponenten daarvan.⁶¹

De lovende bespreking in *Vlaamsch Leven* was uiteraard geen toeval: zowel Herreman als Roelants hadden eerder in het weekblad een gedicht gepubliceerd, net als bijvoorbeeld hun vriend Karel Leroux en hun gewezen leraar Lambrecht Lambrechts.⁶² De poorten werden definitief opengezet. Karel Leroux publiceerde onder meer de gedichten *Zie mij dit avondmaal...* en *De dag gedooft zijn vreugde...*, afgedrukt naast het portret van Generaal ('Vrijheer') von Falkenhausen, de pas aangestelde gouverneur-generaal van België, opvolger van de overleden Von Bissing.⁶³

60. Zie onder meer: AMVC-Letterenhuis, L 4735/B, nr. 95.054/19: Brief van *Vlaamsch Leven* [Willem Gijssels] aan Stijn Streuvels, 15 september 1916.

61. Over mensen en boeken. *Eros*, gedichten, en *Verwachtingen*, proza, van Maurice Minne en Ray Vere, in: *Vlaamsch Leven*, jg. 2, 1916-1917, nr. 39, pp. 616-618.

62. Cf. R. ROEMANS, *Bibliographie van de Moderne Vlaamsche Literatuur [...]*, pp. 729-765.

63. *Vlaamsch Leven*, jg. 2, 1916-1917, nr. 34, p. 538.

Drie weken later was het de beurt aan *De Dichter* van Raymond Herreman.⁶⁴ Tussendoor was Roelants' gedicht *Een Liedje voor ons zusje, Jeanne* verschenen. Het stond afgedrukt bij drie andere gedichten, waaronder *Bootje varen 's avonds* van ene Lucien De Coster.⁶⁵ Deze onbekend gebleven dichter had in 1911 de dichtbundel *Sterk leven* gepubliceerd in de literair gezien niet onaardige Duimpjes-uitgaven van de Maldegemse drukker-uitgever Victor De Lille. En opvallend: in de Beiaardserie van De Nieuwe Boekhandel zal Maurice Roelants De Costers dichtbundel *In gouden zonnelicht* uitgeven.⁶⁶ Al in het nummer van 8 juli 1917 verschenen opnieuw drie gedichten uit de bundel *De Verloren Zoon* van Raymond Herreman,⁶⁷ terwijl anderhalve maand later *Twee erotische gedichten* van de hand van Karel Leroux werden opgenomen.⁶⁸ Twee weken later verscheen Karel Leroux' gedicht *O milde zegen voor wie kent*, uit zijn bundel *Simson of de eeuwige verliefde*.⁶⁹ Leroux toonde zich van de jongste generatie normalisten veruit het bedrijvigst: hij liet ook het verhaal *De bruiloft te Kana* in *Vlaamsch Leven* verschijnen.⁷⁰ Toch zou ook Maurice Roelants in de derde jaargang (1917-1918) nog drie gedichten publiceren.

Conclusie

Het activistische maar sterk cultureel geïnspireerde weekblad *Vlaamsch Leven* wierp zich op een strategisch ogenblik op als pleitbezorger van een generatie literair talentvolle Gentse studenten van de Rijksnormaalschool. Dat gebeurde op een moment dat hun gewezen leraar Lambrecht Lambrechts zijn medewerking stopzette en zijn rol met verve werd overgenomen door Richard De Cneudt, die met de signatuur van het blad blijkbaar veel minder moeite had. Er werd ingespeeld op de gevoeligheden van de jonge onderwijzers: hun pedagogische bekommernissen, hun liefde voor literatuur die elders het daglicht niet mocht zien, hun liefde voor hun vaderstad Gent en hun persoonlijke historiek. In Maurice Roelants' geval – en hij was toch de leider van die generatie – was dat zijn adoratie voor Richard De Cneudt, de Duitsgezinde onderwijzer die hem destijds had begeleid in zijn toneelkring.

Roelants profileerde zich niet meteen als Duitsgezind, maar kon het toch niet nalaten zijn vertrouwen in De Cneudt te onderstrepen. Dat deed hij ook nadien

64. *Vlaamsch Leven*, jg. 2, 1916-1917, nr. 37, p. 583.

65. *Vlaamsch Leven*, jg. 2, 1916-1917, nr. 35, p. 553.

66. S. VAN DEN BOSSCHE, Maurice Roelants als boekhandelaar en uitgever [...], p. 61.

67. *Vlaamsch Leven*, jg. 2, 1916-1917, nr. 40, p. 631.

68. *Vlaamsch Leven*, jg. 2, 1916-1917, nr. 47, p. 741.

69. *Vlaamsch Leven*, jg. 2, 1916-1917, nr. 49, p. 779.

70. *Vlaamsch Leven*, jg. 2, 1916-1917, nr. 24, p. 457.

nog, toen hij al uit Gent naar Brussel was verhuisd en de monografie uitgaf van een andere vertrouweling van De Cneudt, Isidoor Van Beugem, over hun beider leermeester. Bovendien had Roelants duidelijk De Cneudts oproep beantwoord om het verfranste Brusselse basisonderwijs te helpen vernederlandsen. Alleen zou Roelants wegens ziekte spoedig als onderwijzer afhaken en eerst boekhandelaar en uitgever, nadien ambtenaar en ten slotte journalist worden.

Vlaamsch Leven was hoe dan ook een interessant medium: een fraai vormgegeven blad met bijzonder veel aandacht voor het literaire leven. De redactie wilde het volk aan het lezen krijgen, en nogal wat jonge schrijvers zagen het als hun nobele plicht om dat doel te helpen realiseren. Heel wat van hen voelden zich uiteraard goed in een door grote namen en enkele voorgangers en leermeesters bevolkte inhoudstafel. Opvallend was alleszins de mate waarin Gentse, pas aan de Rijksnormaalschool afgestudeerde onderwijzers hun opwachting maakten in het weekblad en zich de bijzondere aandacht voor hun persoon en hun nog prille letterkundige arbeid lieten welgevallen.